

P. N. 1917

Fig. 1. Valsølille. Ydre, set fra Nordøst.

VALSØLILLE KIRKE

RINGSTED HERRED

Kirken, der er *Anneks* til Jystrup, nævnes i Roskildebispens Jordebog o. 1370; den havde een Plovs Jorder og svarede 1 Mark[1]. 1673 købte Rentemester Henrik Midler Skjoldenæsholm og fik dermed Jus patronatus til Sognets Kirke[2]. Fra denne Ejendom overgik Kirken til Selveje 1. Maj 1922.

Kirken ligger centralt i Sognet tæt syd for Valsølillegaard paa et Terræn, der falder østover ned mod Soen. Kirkegaarden hegnes endnu delvis af Kampestensdiger, mod Vest dog omsat med kløvede Sten, i Nord og Syd til dels fjærnede ved Kirkegaardens Udvidelse. Store Linde- og Asketræer betegner dens gamle Udstrækning. Mod Syd er en særlig Kirkegaard for Familien Neergaard til Skjoldenæsholm. †*Kirkelade* nævnes 1656 (Rgsk.).

Bygningen bestaar af romansk Skib og Kor med Apsis, gotisk Vaabenhus og Vesttaarn.

Den romanske Kirke er opfort af *Fraadsten, Kridtslen* og smaa *Kampesten*. Fraadstenen findes kun i Apsis og Koret og hovedsagelig i de nedre Mure. Kamp er udvendig kun benyttet i Skibets ovre Mure, Stenene er utilhugne, men nogenlunde firkantede og gennemgaaende lagt i regelmæssige Skifter. Vinduer og Døre er af Kridtsten. Spor af oprindelig Murbehandling ses fra Vaabenhusloftet. Skibets romanske Murhojde er o. 4,50 m over nuværende

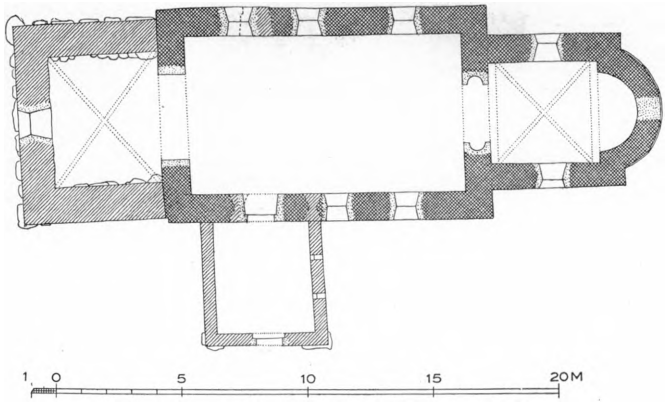

Fig. 2. Valsølille. Plan. 1:300. Maalt af Mogens Clemmensen 1917.

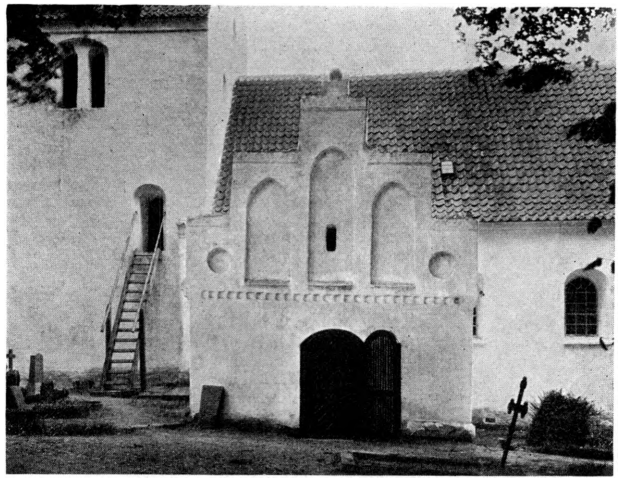
Terræn øst for Vaabenhuset. Apsis har Skraakantsokkel og en Udsmykning med smalle Lisener, der bærer runde Dobbeltbuer. Den midterste Bue er forstyrret ved Indsætningen af et nu tilmuret fladbuet Vindue, vist nok fra den senere Middelalder. Kor og Skib har ingen synlig Sokkel. Skibet har haft tre højtsiddende Vinduer i hver Side; de to vestlige i Sydsiden ses over Vaabenhusloftet, begge tilmurede med Munkesten. Norddørens Sidekanter og Halvdelen af det rundbuede Stik spores; den er 190 cm høj over nuværende Terræn. Syddøren er omdannet i ny Tid, men den øverste Del af det oprindelige Stik staar bevaret.

Apsis har oprindelig Halvkuppelhvælving. Den ret smalle, runde Korbue uden Vederlagsbaand er i ny Tid afrettet og vistnok noget udvidet; ny er ogsaa de rundbuede, halvrunde Nicher i dens Sider. De to Østgavle er bevaret; fra Korloftet ses i Gavlene Tømmerhuller fra det oprindelige Tagværk.

Gotiske Omdannelser og Udvidelser. I Middelalderens sidste Aarhundrede har Koret faaet et almindeligt Krydshvælv, der kun har Vægbuer i Øst og Vest og raat murede Overribber; Skibet har derimod nyt, fladt, pudset Loft med stor Hulkel af 1700'ernes Type.

I samme sengotiske Periode er de to Tilbygninger opført af Munkesten. *Vaabenhuset* (Fig. 3) har fladbuet, omdannet Dør og en Gavl med fem Kamtakker, tre brede spidsbuede Høj blændinger og to smaa runde Yderblændinger; herunder i Gesimshøjde et Savskifte (sml. Jydstrup, S. 469). Fladt pudset Loft, der ligger lavt; herover lav Trimpelmur.

I *Taarnets* indvendige Mure en Del Kamp mellem Munkestenene, særlig i Klokkestokværket. Omend det er opført i Middelalderen, er det dog overvejende præget af Omdannelser dels o. 1600, dels o. 1750. Taarnrummet har bred, fladbuet Taarnbue og et oprindeligt Krydshvælv uden Vægbuer. I det lave Mellemstokværks Sydside en fladrundbuet, falset Dør, hvortil en ud-

P. N. 1917

Fig. 3. Valsølille. Vaabenhus og Taarnopgang. (S. 477 f.).

vendig Træstige (Fig. 3) fører op. Klokkestokværket har i Syd og Vest et Par fladrundbuede Glamhuller i fælles fladbuet Blænding; i Nord et enkelt, bredt, fladbuet Glamhul; i Øst en lille fladbuet Glug paa hver Side af Skibets Tag. Glamhullerne er af røde Renaissancesten og Munkesten. De glatte Gavle, af smaa Sten, er ifølge Murankre paa Vestsiden ombygget 1762.

Af Kirkens Tagværker er alene Skibets fra ældre Tid, af Eg og Fyr, med to Lag Hanebaand og indhugne Numre.

Alle nu i Brug værende Vinduer er nye, i Koret fladbuede, ellers rundbuede.

Kirken staar berappet og kalket, dækket med Vingetegl, paa Apsis et gammelt Blytag. Alle Gavle har paa Spidsen en Stenkugle (sml. Jydstrup, S. 470).

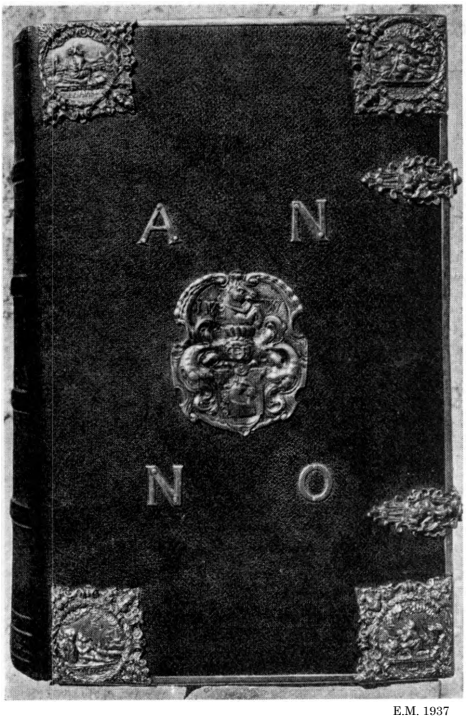
KALKMALEBIEB

I 1932 blev der i Apsishvælvingen fundet Spor af en romansk Udsmykning, som dog var for ødelagt til at den kunde bevares.

INVENTAB

Alterbordet, der staar i Apsis, er en Best af det oprindelige, muret af Fraadsten, hvoraf Størstedelen sammen med den profilerede Fraadstensplade fjernedes i 1928. Forsiden dækkes af glatte Fyrrebrædder.

Altertavlen (Fig. 7) har en portalformet Egetræsramme fra 1700'erne, i Form nær ved Allindemagle. Storfeltet flankeres af to korintiske Pilastre og krones af en rundbuet Gavl, foran hvis Midterparti en kronet Kartouche med to

E.M. 1937

E.M. 1937

Fig. 4—6. Valsølille. Alterbibel og Beslag. (S. 480).

Vaaben, henvisende til Grev F. A. Danneskjold-Laurvigen til Skjoldenæsholm (død 1754), gift 1713 med Ulrikke Eleonore Reventlow. Storfeltet er nu et Oliemaleri, paa Lærred: Kristi Daab, signeret P. Raadsig 1863, men var tidligere (1758) »et italiensk Maleri givet af Grev Laurvigen, hvis Vaaben ses foroven«. Dele af Rammen er fornyet (1863?).

Altersølv, Kalk af kbh. Prøvesølv 1870, 21 cm høj. Paa Kummen graveret et Kors og »Walsøelille Kirke 1870«, under Foden »Givet af Jægermester Neergaard«. Mestermærke for P. Hertz (Olrik 417). †*Kalk* havde (1755) graveret Kirkenavn: »Walsøelille 1680« samt Vaaben og Bogstaver henvisende til Henrik Müller og Sophie Rosenstjerne. *Disk,* med Indvielseskors, fra 1680. 1758 siges Kalk og Disk at være bekostede »af en rig Bonde for Sl. Comtesse Gyldenløves Tid«. †*Kalk* og †*Vinflaske* af Tin omstøbtes 1663 af Kandestøberen i Roskilde (Rgsk.).

Oblatæske af kbh. Prøvesølv 1722, 10 cm lang, hjerteformet. Paa Laaget et kronet Spejlmonogram U E D R (d. v. s. Ulrikke Eleonore Reventlow). Mestermærke for Axel Krøyer (Olrik 28).

Alterkande af hvidt Porcelæn med Sølvlaag, paa hvilket Neergaards Vaaben og indprikket »Elise Cramer, Iohan A. B. Neergaard til Walselile Kirke 1835«.

Alterstager fra o. 1625—50, 39,5 cm høje, med balusterformet Skaft.

P.N. 1917

Fig. 7. Valsølille. Altertavle. (S. 478).

P. N. 1917

Fig. 8. Valsølille. Prædikestol. (S. 480).

Alterbibel (Fig. 4—6), Christian 4.s Bibel (1633), i fornyet Læderbind med Sølvbeslag fra 1637. Paa Forsiden en dreven Kartouche med Familien Vinds Vaabenskjold og IVW (Iver Wind, død 1658); paa Hjørnebeslagene runde Felter med Relieffer af Esaias, Jeremias, Ezechiel og Daniel. Paa Bagsiden tilsvarende Skinkels Vaabenskjold og H S (Helvig Skinkel, død 1677) omgivet af Aarstallet 1637 og paa Hjørnebeslagene de fire Evangelister med Vinger. Cdatte Kantbeslag; støbte Spænder med Kartoucheværk, Putti og Engle. Paa et meget ødelagt Forsatsblad oplyser et af Sognepræst Johannes Zuschlag forfattet Vers, at Bibelen 1763 er skænket til Kirken af Enkegrevinde Anna Joachimina Danneskjold Laurvigen, »en Bibel-Elskerinde«.

Alterbog (Udgave 1924) i nyt Bind, med sølvdrevne Hjørnebeslag, Spænder, Blomster og kronet Spejlmonogram F A D L (sml. Jydstrup). Bagsidens Hjørnebeslag og Spænder er nye Kopier.

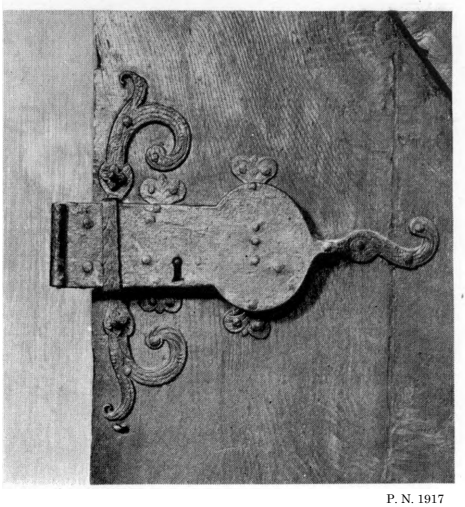
†*Alterklæde,* nævnt 1755, havde »Comtesse Danneskjolds Vaaben«, F D L og 1715 (sml. Jydstrup).

Font af Granit, romansk, af to Sten. Kummen, 66,5 cm i Tvm., har om Overkanten en Tovsnoning; skraa Underside; intet Afløb. Foden er keglestub-formet og har øvre og nedre Rundstav. I en Niche i Korbuens Nordvange.

Fad af Messing, glat, fra o. 1650—1700, med graveret MA (J?). †*Fad* af Tin, nævnt 1664 (Rgsk.).

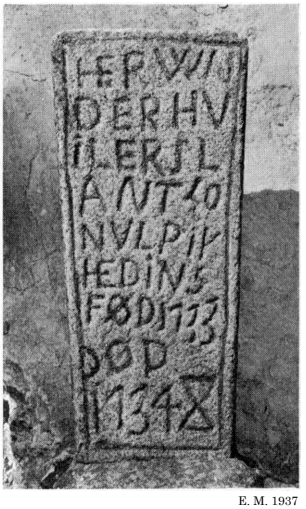
Kande af Tin, stemplet med Københavns Vaaben 1842.

Prædikestol (Fig. 8) i Ung-Renaissance fra 1579. De tre Fag har i Storfel-

P. N. 1917

Fig. 9. Valsølille. Laas (S. 481).

E. M. 1937

Fig. 10. Gravsten 1734 (S. 482).

terne flade, rundbuede Nicher med Portalrammer, i hvis Buestykker er Intarsiabladværk (Fyr paa lys Bund af Frugttræ), medens Lisenerne har indlagte lyse Striber med sorte Bande; reliefskaarne Blade, Delfiner samt Dateringen »Ann Domni 1579« findes i de øvre Smalfelter, i de nedre reliefskaarne Versaler: »Verbum tuum Domine ut aurum preciocissimum est psalmo centesimo decimo nono« (»Dit Ord, Herre, er som det kosteligste Guld; Psalme 119). Hængestykker, Hjørnekogler og den balusterformede Bærestolpe stammer fra o. 1700; Gesimsen og Storfelternes Pilastre overvejende nye. Træet staar blankt med forgyldte Ornamenter og Indskrifter.

Stoleværket er nyt. †*Herskabsstol,* »givet af Grev Laurvig«, nævnes 1758.

Dørfløje. 1) Skibets Dør, paa Bagsiden sammenholdt af to vandrette og een skraa Revle; stor Laasekasse (Fig. 9) af Smedejern, ornamenteret Dørring og Nøgleskilt; gammel Nøgle. 1656 lavede Niels Poulsen, Smed i Taastrup, en stor, ny, lukket Laas med to Nøgler til den inderste Kirkedør (Rgsk.).

2) Vaabenhusets Dør, af samme Konstruktion. Forsiden har en Beklædning af sparrestillede Bevler, de fleste fornyede; Dørring som foregaaende; senere Nøgleskilt; Nøgle fra 1664 (Bgsk.).

Klokker. 1) 1639. Versaler, i to Indskriftsbaand; foroven »BBETTE«, forneden »N N S Ano 1639 I S S« (sikkert Kirkeværgerne); paa Legemet et stort Jesusmonogram. Tvm. 67 cm. 2) 1649. Versaler over en Akantusbladbort: »Me fecit Claus von Dam Anno 1649«. Tvm. 99 cm.

GRAVMINDER

Gravsten. 1) 1672. Lars Christensøn, født i Skraasbier (Skrosbjerg, Vraaby S., Bjeverskov Hrd.), død i Walsølile 1672, i hans Alders 69. Aar, og Hustru Anne

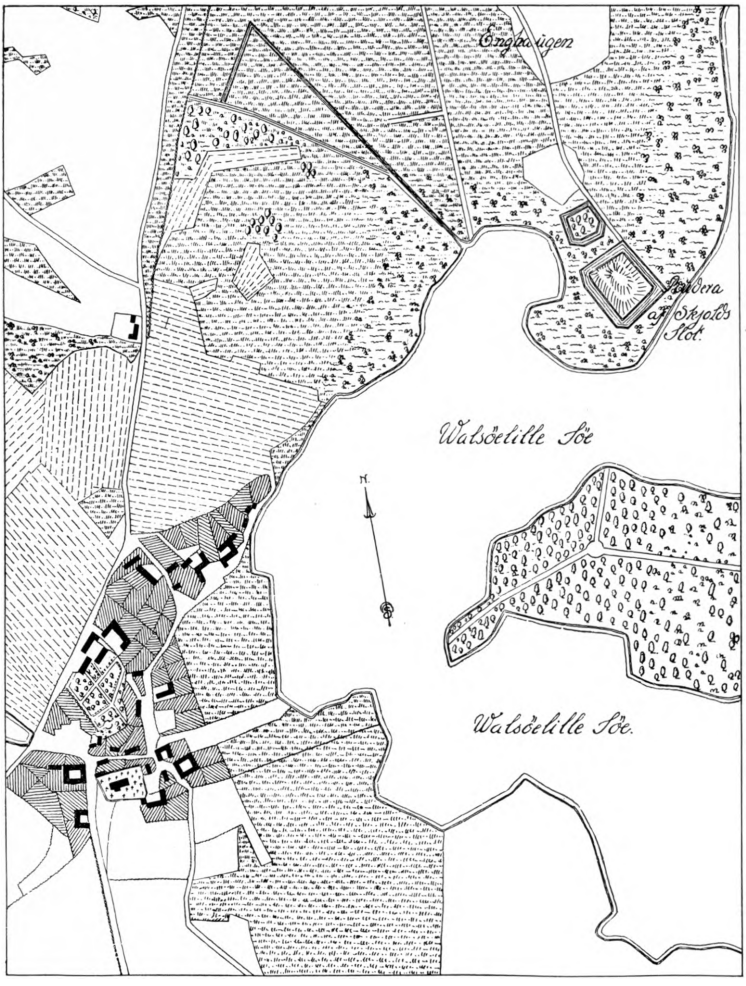

Fig. 11. Valsølille med Skjoldnæsholm Voldsted 1807.

Poelsdaatter, født i Kiølsmølle, død i hendes Alders □; (seks Sønner og seks Døtre). Versaler indenfor en Dobbeltportal; i den ene Gravskriften, i den anden en versificeret Paamindelse til Beskueren. I Hjørnerne Blomster; foroven Kristi Opstandelse, forneden Dødssymboler. 193 x 117 cm; det ene Hjørne afbrudt.

2) te E[r]tmandsdatter, født i Her[f]egleby [Herfølge] 12. Dec. 1675, boede og døde paa Skioldenesholm 1715, gift i 8 Aar og 14 Uger med Forpagter Peder Pedersen, som har bekostet Stenen. Tværskrift med Versaler; Hjørneblomster; 147 x 89 cm.

3) Christian Lorens Lütken, født 1707, død 1737, og Ulrich Anthon Conrad Lütken, født 1736, død 1737. Versaler; 58 x 48 cm.

4) Anthon Ulrik Hedins, født 1733, død 1734 (Fig. 10). Versaler. Granit, trapezformet, 81 x 37—29 cm. Ved Vaabenhusets Sydvesthjørne.

De tre ret slidte, ølandske Kalksten (Nr. 1—3) og et Brudstykke, fra o. 1700, ligger i Hjørnet mellem Taarn og Vaabenhus.

KILDER OG HENVISNINGER

Regnskaber 1656—65 (RA). — Kaldsbog 1873 ff. (ved Embedet). — Præsteindberetninger 1755 (NM), 1758 (LA). — Museumsindberetninger af J. B. Loffler 1883, Mogens Clemmensen og Poul Nørlund 1917. Revideret af P. N. og V. H. 1928.

[1] S. R. D. VII, 116. [2] Kronens Skøder II, 398.